

# TAIDETOIMINTA JA SILLE ASETETUT TAVOITTEET SUOMEN VANKILOISSA

Amalia Ahonen  
Kandidaatintutkielma  
Taidekasvatus  
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos  
Jyväskylän yliopisto  
Kevät 2022

# JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Amalia Ahonen	
Työn nimi Taidetoiminta ja sille asetetut tavoitteet Suomen vankiloissa	
Oppiaine Taidekasvatus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 20
Tiivistelmä Vankiloiden taidetoiminta on melko tuore ilmiö Suomessa mutta ulkomailla sillä on pidemmät juuret. Tutkimuksessa selvitettiin millaista taidetoimintaa Suomen vankiloissa järjestetään, mitä tavoitteita toiminnalle on asetettu ja miten tavoitteet palvelevat vankeusrangaistuksen tavoitteita. Tutkimuksen aineistona käytettiin taidetoimintaa vankiloihin tuottavien yhdistysten nettisivuja, rikosseuraamuslaitoksen nettisivuja sekä aiheesta kirjoitettuja artikkeleita sekä kirjallisuutta. Tutkimuksessa selvisi, että vankiloissa on vaihtelevasti tiloja taiteen harrastamiseen kuten askarteluhuoneita. Osa vankiloiden taidetoiminnasta on oppinäytteinä toteutettuja kertaluontoisia taidelähtöisiä työskentelyitä. Suomessa taidetoimintaa vankiloissa järjestäviä tahoja ovat Taittuu ry, Nurjapuoli ry ja Porttiteatteri. Vankiloiden taidetoiminnan yksi keskeisimpiä tavoitteita on taiteeseen osallistaminen. Taidetoiminnan tavoitteet asettuvat hyvin yhteen vankeusrangaistuksen tavoitteiden kanssa. Vankiloiden taidetoiminnan hyötyjä olisi tärkeä tutkia lisää ja toimintaa kehittää.	
Asiasanat: soveltava taidetoiminta, vankeusrangaistus, kulttuurihyvinvointi, vankilat, taidetoiminta, osallistava taide	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

## Sisällys

1	JOHDANTO .....	4
2	TAIDETOIMINTA SUOMEN VANKILOISSA .....	6
	2.1 Toiminnan historia ja nykyisyys.....	6
	2.2 Taidetoiminnalle asetetut tavoitteet.....	8
3	VANKEUSRANGAISTUS JA SEN TAVOITTEET .....	12
	3.1 Vankeusrangaistus.....	12
	3.2 Vankeusrangaistuksen tavoitteet.....	13
4	TAIDETOIMINNAN TAVOITTEET SUHTEESSA VANKEUSRANGAISTUKSEN TAVOITTEISIIN .....	15
5	PÄÄTÄNTÖ .....	17
6	LÄHTEET .....	19

# 1 JOHDANTO

Tutkielmani käsittelee Suomen vankiloiden taidetoimintaa ja sille asetettuja tavoitteita. Peilaan taidetoiminnan tavoitteita rikoslaissa asetettuihin tavoitteisiin vangin kuntouttamisesta rikoksettomaan elämäntapaan, joka tapahtuu lisäämällä elämänhallintataitoja ja edistämällä vangin sijoittumista yhteiskuntaan.

Pyrin vastaamaan kolmeen tutkimuskysymykseen: millaista taidetoimintaa Suomen vankiloissa järjestetään? Mitä tavoitteita toiminnalle on asetettu? Miten tavoitteet palvelevat rikoslaissa asetettuja vankeustuomion tavoitteita?

Taidetoiminta vankiloissa on tuore ilmiö Suomessa, mutta sillä on kuitenkin pitkä historia ulkomailla.<sup>1</sup> Ei voida paikantaa, milloin taidetoimintaa Suomen vankiloissa on järjestetty ensimmäisen kerran, sillä toiminnan historia Suomessa on melko hajanaista, ja aiheesta on kirjoitettu vain vähän. Iso osa vankiloiden taidetoiminnasta on ollut kertaluontoista. Esimerkiksi sosionomikoulutuksen opinnäytetöinä on toteutettu useita yhden kerran taidelähtöisiä työskentelyitä vankiloissa.

Useita vuosia on jo tiedetty, että taiteella ja taiteellisella toiminnalla on rentouttava, jopa terapeutin vaikutus. Kuitenkaan taidepainotteisen kuntoutuksen vaikutuksia Suomen rikosseuraamuskontekstissa ei ole arvioitu. Tähän syynä saattaa olla ajatus siitä, että taide on pikemminkin ajankulua ja puuhastelua kuin varsinainen menetelmä, jolla voisi olla mitattavia vaikutuksia. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa taidepainotteinen kuntoutus on arkipäivää ja siitä on saatavilla paljon tutkimusta.<sup>2</sup>

Suomen vankeinhoidon katsotaan alkaneen vuonna 1867, jolloin Adolf Grotenfelt nimitettiin Suomen vankiloiden tarkastajaksi.<sup>3</sup> Tässä tutkimuksessa tarkastelen Suomen vankiloiden taidetoimintaa alkaen vuodesta 2008, jolloin ensimmäinen vankiloiden taidetoimintaa Suomessa järjestävä taho aloitti toimintansa. Toiminnan kehittämiseksi se rekisteröityi yhdistykseksi 2012. Käsittelem toimintaa aina tähän päivään asti ja katson myös toiminnan mahdolliseen tulevaisuuteen. Tämän jälkeen tarkastelen vankiloiden taidetoiminnalle asetettuja tavoitteita. Lopuksi käyn läpi vankeusrangaistuksen tavoitteita ja vertailen niitä suhteessa taidetoiminnan tavoitteisiin.

---

<sup>1</sup> Balfour, *Theatre in Prison: Theory and Practice*, 1

<sup>2</sup> Menard, Vankilateatterin vaikutukset ja vaikuttavuus: Taittuu ry:n esteettis-eettinen työtapavankien kuntoutuksessa, 18

<sup>3</sup> ”Rikosseuraamuslaitos: Historiaa” Luettu 4.12.2022

Taidetoiminta vankiloissa asettuu soveltavan taidetoiminnan sekä kulttuurihyvinvoinnin käsitteiden alle. Soveltava taide tapahtuu pääosin erilaisissa yhteisöissä ja toimintaympäristöissä taide- ja kulttuurilaitosten ulkopuolella. Soveltava taide pyrkii muutokseen yksilön tai yhteisön toiminnassa, ajattelussa, asenteissa ja tilanteessa.<sup>4</sup> Tarja Pääjoki & Oona Tikkaaja (2018) määrittelevät soveltavan taidetoiminnan asiakslähtöiseksi taidetoiminnaksi. Soveltavassa taidetoiminnassa taiteen sisältöjä sovelletaan toimivaksi tietyille ihmisille, tietyssä toimintaympäristössä.<sup>5</sup> Kulttuurihyvinvointi viittaa yksilölliseen tai yhteisöllisesti jaettuun kokemukseen siitä, että taide ja kulttuuri lisäävät hyvinvointia. Taide ja kulttuuri käsitetään osana hyvää elämänlaatua ja elinikäistä oppimista. Ihminen koetaan kulttuurisena olentona, jolla on kulttuurisia tarpeita ja oikeuksia.<sup>6</sup>

Soveltava taidetoiminta tukee näin ollen vankien kuntoutumista, ihmisarvoista kohtelua ja takaisin yhteiskuntaan sijoittumista. Soveltavan taidetoiminnan hyödyt vankilakontekstissa ovat siis huomattavia ja sen käyttöä tulisi lisätä.

Tutkimuksen aineistona käytän taidetoimintaa Suomen vankiloissa järjestävien yhdistysten Taittuu ry, Nurjapuoli ry sekä Porttiteatteri ry:n nettisivuja ja sosiaalisen median tilejä sekä rikosseuraamuslaitoksen nettisivuja. Lisäksi aineistoon kuuluvat aiheesta kirjoitetut artikkelit ja kirjallisuus. Tutkimukseni on siis laadullinen ja aineistolähtöinen. Tutkimusmateriaalin analysointiin aion käyttää tieteenalakoh- taista sisällön ja muodon analyysia.

---

<sup>4</sup> "Taikusydän: tietopankki -käsitteet" Luettu 4.5.2022

<sup>5</sup> Pääjoki & Tikkaaja, *Taide palvelee – Soveltavan taiteen palvelumuotoilu*, 12

<sup>6</sup> Taikusydän

## 2 TAIDETOIMINTA SUOMEN VANKILOISSA

### 2.1 Toiminnan historia ja nykyisyys

Rikosseuraamuslaitos on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Rikosseuraamuslaitoksella on 26 vankilaa, joista suljettuja laitoksia on 15 ja avovankiloita 11 vankilaa.<sup>7</sup> Avovankilassa asuinolosuhteet ovat vapaammat kuin suljetussa vankilassa. Näistä molemmista löytyy erilaisia tiloja ja mahdollisuuksia harrastaa taidetta ja kulttuuria. Tarjonta ja mahdollisuudet vaihtelevat vankiloittain.

Mikkelin vankilassa on mahdollisuus taiteeseen ja kulttuuriin vapaa-ajan toimintana; musiikkiin, kirjastoon, kuvataide- ja kädentaitoryhmiin.<sup>8</sup> Suomenlinnan vankilan vangit korjaavat Suomenlinnan rakennuksia ja hoitavat saaren maisemaa eli huolehtivat kulttuuriperintökohteesta.<sup>9</sup> Tämä voidaan nähdä taidekasvatuksellisenä toimintana. Riihimäen vankilassa on mahdollisuus opiskella vapaan sivistystyön taito- ja taideaineiden kursseilla musiikkia, kuvataidetta ja digitaitoja.<sup>10</sup>

Rikosseuraamuslaitoksen nettisivujen mukaan edellä mainittujen lisäksi monissa vankiloissa on työtoimintana kädentaitoja, esimerkiksi puutyötä tai korujen valmistamista. Kestilän vankilassa on erillinen tila Rauhala, jossa on mahdollista esimerkiksi tehdä käsitöitä tai askarrella. Kestilässä on myös runsaasti muita vapaa-ajan toimintoja. Vankilalla on muun muassa musiikkitala ja liikuntahalli. Tavoitteena on, että vangit löytäisivät toimintoja, joita siviilissäkin ottaa osaksi omaa rikoksetonta ja päiheteetöntä elämäänsä.<sup>11</sup>

Vankilateatteritoiminta käynnistyi Suomessa 2008 kun Vanajan vankilan johtaja Kaisa Tammi-Moilanen ja vankilapsykologi Hannele Martikainen alkoivat suunnitella Suomeen uudenlaista kuntouttavaa toimintaa. Vanajan vankilassa toteutettiin touko-kuussa 2009 naisten avo-osastolla *Punahilkka ja susien maailma* -niminen näytelmä sekä

---

<sup>7</sup> "Rikosseuraamuslaitos: rikosseuraamuslaitos". Luettu 4.5.2022.

<sup>8</sup> "Rikosseuraamuslaitos: Mikkelin vankila" Luettu 4.5.2022.

<sup>9</sup> "Rikosseuraamuslaitos: Suomenlinnan vankila" Luettu 4.5.2022.

<sup>10</sup> "Rikosseuraamuslaitos: Riihimäen vankila" Luettu 4.5.2022.

<sup>11</sup> "Rikosseuraamuslaitos: Kestilän vankila" Luettu 4.5.2022.

tammikuussa 2011 *Kuningas Lear – Veljeni kuningas* -niminen näytelmä. Kokemukset toiminnasta olivat myönteisiä.

Vankilateatteritoiminnan kehittämiseksi perustettiin Taittuu ry vuonna 2012.<sup>12</sup> Taittuun projekteissa vangit esittävät käsikirjoittamansa näytelmän teatterissa yleisölle. Työryhmässä on mukana teatterialan ammattilaisia.

Taittuu ry:llä oli sopimus rikosseuraamuslaitoksen kanssa vuosina 2017–2022 teatteritoiminnan järjestämisestä Suomen vankiloissa. Sopimuskauden aikana projekteja toteutettiin yhteensä 15, joista viimeisin Jyväskylän vankilan ja Jyväskylän kaupungin teatterin kanssa yhteistyössä toteutettu projekti esitettiin Jyväskylän kaupunginteatterissa 2.-4.3.2022. Sopimuksen päätyttyä yhdistys suunnittelee, millaisia seuraavia askeleita se ottaa pitkjänteisen, ammatillisen vankilateatterin toteuttamisen eteen.<sup>13</sup>

Nurjapuoli ry on 2015 perustettu yhdistys, joka toteuttaa soveltavan taiteen sekä yhteisötaiteen hankkeita erityisesti laitoksissa kuten vankiloissa, lastensuojelulaitoksissa ja vastaanottokeskuksissa. Yhdistys järjestää itse sekä yhteistyössä eri tahojen kanssa projekteja ja hankkeita, joissa laitoksiin sekä muihin toimintaympäristöihin viedään ammattitaiteilijoiden toteuttamaa toimintaa.<sup>14</sup> Nurjapuoli ry:llä oli sopimus taidetoiminnasta rikosseuraamuslaitoksen kanssa vuosina 2017–2020. Sopimus koski kuvataidetoimintaa.<sup>15</sup> Yhdistyksellä ei ole omaa nettisivua, josta löytyisi listaus toteutetuista projekteista mutta yhdistyksen Facebook-sivuilta löytyy useita linkkejä ja kuvia toiminnasta kirjoitettuihin artikkeleihin. Nurjapuoli ry:n projekteja ovat olleet esimerkiksi kuvataiteilija Karoliina Huuskon ohjaama kuvataidetyöpaja Pelson vankilassa, joka toteutettiin rikosseuraamuslaitoksen kanssa tehdyn sopimuksen aikana.

Porttiteatteri on vuonna 2015 perustettu vapautumisvaiheessa olevien ja jo vapautuneiden vankien yhteisöteatteri, jota johtavat taiteen ammattilaiset ja heidän lisäksi yhteisöön kuuluu vertaisohjaaja sekä sosiaaliohjaaja. Porttiteatteri toimii Helsingin kaapelitehtaalla. Porttiteatteri järjestää esityksiä kaksi kertaa vuodessa ja työpajoja vankiloissa sekä rikostaustaisten henkilöiden päiväkeskuksissa.<sup>16</sup>

Edellä mainittujen lisäksi rikosseuraamuslaitoksella on ollut yksittäisiä projekteja ja taiteilijavierailuita. Oppinäytetöinä on myös toteutettu paljon vankiloiden taidetoimintaa. Oppinäytetöitä on tehty esimerkiksi kuvataidekasvatuksen ja sosiaalityön aloilta. Tällä hetkellä rikosseuraamuslaitoksella ei ole voimassa olevaa sopimusta taidetoimintaa järjestävien tahojen kanssa Nurjapuoli ry:n ja Taittuu ry:n sopimusten päätyttyä. Porttiteatterin uusi kausi alkaa tammikuussa 2023 ja yhdistys ottaa silloin mukaan uusia esiintyjä.

---

<sup>12</sup> Pirttila-Backman & Myyry, "Vankilateatteri: Muutoksen mahdollistaja?", 407

<sup>13</sup> "Taittuu ry". Luettu 4.5.2022.

<sup>14</sup> "Nurjapuoli ry". Luettu 4.5.2022.

<sup>15</sup> Rikosseuraamuslaitos

<sup>16</sup> "Porttiteatteri: Tietoa meistä" Luettu 4.5.2022.

## 2.2 Taidetoiminnalle asetetut tavoitteet

Vankiloiden taidetoiminta on soveltavaa taidetoimintaa. Soveltavan taidetoiminnan tavoitteet on rakennettu osallistujien ja tilaajien tarpeista käsin. Soveltava taide osallistaa taiteeseen ja parantaa taiteen saavutettavuutta tuomalla sen uusiin ympäristöihin.<sup>17</sup> Soveltava taide tavoittelee muutosta yksilön tai yhteisön ajattelussa, toiminnassa, tilanteessa ja asenteissa.<sup>18</sup> Soveltavan taiteen tavoitteita määrittelevät siis kohderyhmän tarpeet mutta sen yhteinen yleinen tavoite on taiteeseen osallistaminen. Muutos yksilön tai yhteisön ajattelussa, toiminnassa, tilanteessa ja asenteissa voisi esimerkiksi olla itsetuntemuksen lisääntyminen. Termit soveltava taidetoiminta ja osallistava taide lähestyvät samankaltaisia teemoja. Soveltava taide viittaa palvelumuotoiluun, jossa taidetoiminta sovelletaan toimivaksi asiakaslähtöiseksi palveluksi. Osallistava taide puolestaan keskittyy toiminnan tavoitteeseen: taiteella pyritään lisäämään osallisuutta toimintaan osallistuvien näkökulmasta.<sup>19</sup>

Vuonna 2017 Rikosseuraamuslaitos allekirjoitti sopimuksen taidetoiminnan ohjaamisesta vankiloissa Nurjapuoli ry:n ja Taittuu ry:n kanssa. Nurjapuoli ry:n kanssa solmittu sopimus koski kuvataidetta ja Taittuu ry:n kanssa solmittu sopimus teatteritaidetta. Sopimuksen tavoitteena oli tuottaa vankiloihin innovatiivisia kuva- ja teatteritaideprojekteja, jotka lisäävät vankien mielekästä aktiivitoimintaa sekä kehittävät vankiloiden toimintakulttuuria. Taidetoiminnan avulla voi esimerkiksi lisätä henkilöstön ja vankien välistä vuorovaikutusta sekä edistää vankiloiden ja ympäröivän yhteiskunnan vuoropuhelua muun muassa järjestämällä yleisölle avoimia teatterinäytelmiä ja taidenäyttelyitä. Tarkoituksena oli, että taidetoiminnasta tulisi pysyvä osa vankiloiden toimintavalikoimaa.<sup>20</sup> Rikosseuraamuksen tarkoituksena oli siis aktivoida vankeja. Taidetoiminnan toivottiin lisäävän vuorovaikutusta henkilöstön ja vankien välillä sekä vankien ja ulkopuolisen maailman välillä. Vankien toimiessa yhdessä taiteen parissa se luultavasti kasvattaa myös vuorovaikutustaitoja.

Taittuu ry:n nettisivujen mukaan vankilateatteritoiminta tähtää vankien omaehtoiseen kuntoutumiseen ja valmistaa heitä vapautteen tarjoamalla käytännön valmiuksia toimia yhteiskunnassa. Projekti, jossa tähdätään esitykseen vahvistaa osallistujien itsetuntemusta, harjoittaa ryhmässä toimimista ja antaa vahvan kokemuksen vastuunottamisen merkityksestä ja vuorovaikutuksesta. Vankilateatteritoiminta kehittää osallistujien sosiaalisia taitoja ja vastuullisuutta sekä antaa mahdollisuuden käsitellä omien tekojen seurauksia rakentavalla tavalla.<sup>21</sup> Taittuu on toistaiseksi keskittynyt yksinomaan vankilateatteriproduktioiden toteuttamiseen ja ilmaissut tavoitteekseen

---

<sup>17</sup> Pääjoki & Tikkaaja, *Taide palvelee – Soveltavan taiteen palvelumuotoilu*, 12

<sup>18</sup> Taikusydän: Tietopankki

<sup>19</sup> Pääjoki & Tikkaaja, *Taide palvelee – Soveltavan taiteen palvelumuotoilu*, 12

<sup>20</sup> Rikosseuraamuslaitos

<sup>21</sup> "Taittuu ry: Miksi vankilateatteria?" Luettu 4.5.2022.



soveltavan teatteritoiminnan juurruttamisen Suomen vankiloiden kuntouttaviin ohjelmiin. <sup>22</sup> Taittuu ry näkee vankilateatterilla monia merkittäviä vaikutuksia. Vastuunottamisen harjoittelu, itsetuntemuksen lisääminen ja vuorovaikutuksen harjoittelu ovat konkreettisia valmiuksia, jotka edistävät yhteiskuntaan sopeutumista. Taittuu ry:llä on Rikosseuraamuslaitoksen kanssa sama tavoite taidetoiminnan juurruttamisesta osaksi Suomen vankiloita. Taittuun nettisivuilla ei sen tarkemmin kuvata viita- taanko omien tekojen seurauksilla tässä rikoksiin vai toimintaan projektin aikana ja kuinka omia tekojaan konkreettisesti käsitellään.

Laura Menardin (2018) mukaan vankilateatterin ensisijaisena tavoitteena ei ole uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. Toiminnan tavoitteena on kuitenkin taiteen keinoin vahvistaa osallistujia niin fyysisellä, psyykkisellä, sosiaalisella ja älyllisellä tasolla. <sup>23</sup> Näiden ominaisuuksien -varsinkin psyykkisten ja sosiaalisten- vahvistuminen voivat edes auttaa integroitumista yhteiskuntaan ja siten ohjata pois rikollisuuden parista. Taittuu ry näkee vankilateatteritoiminnan edistävän vankien omaehtoista kuntoutumista. Vankilateatteri ei suoranaisesti vaikuta uusintarikollisuuteen mutta sitä kautta voi oppia taitoja, jotka edistävät elämänhallintaa ja täten vähentävät uusintarikollisuuden mahdollisuutta.

Ninu Lindfors ohjasi ja koreografioi Vanajan avovankilan naisvangeille tanssiin ja liikeilmaisuun perustuvan esityksen *Maan päällä paikka* vuosina 2019–2020. Esitys toteutettiin yhteistyössä Taittuu ry:n kanssa. Loppuraportissaan Lindfors kuvaa, että hänen tavoitteensa toiminnalle oli saada jokainen osallistuja luottamaan omaan fyysisyyteensä ja luovuuteensa. Koko prosessin tavoitteena oli, että osallistuja saisi kosketuksen omaan kehoonsa ja ilmaisuvoimaansa. Tanssiteoksen liikemaailmassa haettiin jokaisen henkilökohtaista ja luontevaa tapaa liikkua. Harjoitteet liittyivät oman kehon, toisten kehojen ja ympäröivän audiovisuaalisen tilan kommunikoi- vuuteen, kuunteluun ja havainnointiin. Tavoitteena harjoitteissa oli esiintymisen luontevuus ja oman rauhan löytäminen liikkeessä.<sup>24</sup> Omaan ilmaisuvoimaan ja fyysisyyteen tutustuminen lisää itsetuntemusta. Mahdollisuus luovuuteen edistää ihmis- oikeuksien toteutumista oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin käsittelevän artiklan osalta. Oman ja toisten kehojen kuuntelu ja havainnointi opettaa vuorovaikutustaitoja.

Kaleva-lehdessä (2018) haastateltiin Karoliina Huuskosta, joka ohjasi Nurjapuoli ry:n kautta kuvataidetyöpajaa Pelson vankilassa. Hänen mukaansa toiminta tarjoaa vangeille mahdollisuuden oman taiteellisen tulkinnan väylän löytämiseen. <sup>25</sup> Pieksä- mäen lehdessä (2019) hän mainitsee, että taidetoiminnalla he haluavat antaa mahdol-

---

<sup>22</sup> Menard, Vankilateatterin vaikutukset ja vaikuttavuus: Taittuu ry:n esteettis-eettinen työtap vankien kuntoutuksessa, 76

<sup>23</sup> Menard, Vankilateatterin vaikutukset ja vaikuttavuus: Taittuu ry:n esteettis-eettinen työtap vankien kuntoutuksessa, 76

<sup>24</sup> Lindfors, Tanssiin ja liikeilmaisuun perustuvan esityksen valmistaminen Vanajan avovankilan naisvangeille. Loppuraportti, 11–13

<sup>25</sup> Hakkarainen, Taiteen vapautta vangeille, mutta vankilan ehdoin – Pelson taidekurssin vetä- jällä on kurssilaisistaan vain hyvää sanottavaa, 31.10.2018

lisuuden itseilmaisuuksiin myös laitospöytäkirjoissa. Huusko toteaa, että vankilateatterilla on pitkät juuret Suomessa, mutta kuvataide seuraa vielä jäljessä. Vankiloissa saatavaa olla askarteluhuoneita, mutta ilman ohjaajaa motivaatio saattaa kadota.

Nurjapuoli ry:n kuvataidepajoissa vankiloissa tarkoitus ei ole antaa valmiita ohjeita vaan kannustaa tekemään sellaista taidetta kuin itse haluaa, sellaisilla tekniikoilla kuin itse haluaa. Ohjaaja seuraa työskentelyä ja tarvittaessa ohjaa sitä tekijän haluun suuntaan.<sup>26</sup> Pieksämäen lehdessä (2017) mainitaan Nurjapuoli ry:n toimivan taiteen nykyistä paremman saatavuuden puolesta. Nurjapuoli haluaa tuoda taidetta sellaisiin paikkoihin, joissa sitä muuten ei välttämättä ole.<sup>27</sup> Pelson vankilan taide-työpajan keskiössä on siis ollut tavoite taiteeseen osallistamisesta, oman ilmaisun löytämisestä ja luovuuteen kannustamisesta. Keskeinen tekijä osallistamisessa on ohjaaja, joka ei määrää mitä tehdään ja miten tehdään vaan ennemmin auttaa ja motivoi osallistujia.

Porttiteatterin nettisivuilla on koottuna lista yhteisöteatterin missiosta. Porttiteatteri haluaa lisätä osallisuutta saamalla perinteisesti kulttuuripalveluiden ulkopuolelle jäävät mukaan toimintaan. Porttiteatteri haluaa rakentaa yhteyksiä vankilan ja ulkopuolisen yhteiskunnan välille ja tukea rikollisuudesta irtaantumista.<sup>28</sup> Rikollisuudesta irtaantumiseen ohjaa Porttiteatterin tavoite siitä, että osallistujat löytäisivät uusia vahvuuksia. Taittuu ja Nurjapuoli ry:n tavoin Porttiteatterin tavoitteissa näkyä taiteeseen osallistaminen.

Porttiteatterin esitykset voidaan nähdä yhteiskunnallisina puheenvuoroina, jotka kuvaavat maailmaa vankilasta vapautuvien henkilöiden silmin. Porttiteatteri tavoittelee tätä kautta lainrikkoihin kohdistuvan leiman vähentämistä. Lisäksi Porttiteatteri haluaa uudistaa taiteen tekijöiden ja kokijoiden taidekäytäntöä.<sup>29</sup> Lainrikkoihin kohdistuvan leiman vähentäminen edistää yhteiskuntaan sopeutumista ja tätä kautta rikollisuudesta irtaantumista. Taittuu ry:n ja Nurjapuoli ry:n taiteelliset tavoitteet koskevat lähinnä vankeja ja osallistujien oman ilmaisutavan löytämistä sekä taiteeseen osallistamista. Porttiteatterin taiteellinen tavoite koskee sekä taiteen tekijöitä että kokijoita. Tässä yhteydessä tekijöillä ja kokijoilla voidaan tarkoittaa yleisön ja toimintaan osallistuvien vankien lisäksi taiteen ammattilaisia ja harrastajia.

Vankiloiden taidetoiminnan tyypillisiä tavoitteita ovat siis mielekkään toiminnan ja vankien aktiivisuuden lisääminen, itsetunnon vahvistaminen, ryhmässä toimimisen ja vastuunkantamisen harjoittelu ja tätä kautta yhteiskunnassa toimimisen valmiuksien harjoittelu, vuorovaikutuksen lisääminen vankilan sisällä sekä vankien ja yhteiskunnan välillä, oman ilmaisutavan löytäminen sekä toiminnan vakiin-

---

<sup>26</sup> Lötjönen, Vapautta taiteesta, 20.7.2019

<sup>27</sup> Virtanen, Taidetta vankilassa, 10.8.2017

<sup>28</sup> Porttiteatteri: tietoa meistä

<sup>29</sup> Porttiteatteri: tietoa meistä

nutttaminen ja taiteen saavutettavuuden edistäminen. Tavoitteita on asetettu toiminnalle kokonaisuudessaan (taiteen saavutettavuus, toiminnan vakiinnuttaminen) sekä yksilökohtaisesti (itsetunnon lisääminen, oman ilmaisutavan löytäminen).

## 3 VANKEUSRANGAISTUS JA SEN TAVOITTEET

### 3.1 Vankeusrangaistus

Vankeusrangaistus on joko määräaikainen tai elinkautinen. Määräaikainen vankeusrangaistus voi olla vähintään 14 päivää ja enintään 12 vuotta.<sup>30</sup> Tuomio elinkautisesta annetaan vain harvoista rikoksista ja siitä voi vapautua aikaisintaan, kun vankeusaikaa on kertynyt 12 vuotta. Tästä poikkeuksena alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilasaoloaikaa on kertynyt 10 vuotta.<sup>31</sup>

Ehdolliseksi vankeudeksi voidaan määritellä enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Ehdollisen vankeuden ohelle voidaan määrätä sakon lisäksi myös yhdyskuntapalvelua, jos tuomio on kestoaltaan vähintään kahdeksan kuukautta.<sup>32</sup> Ehdollinen vankeusrangaistus tarkoittaa käytännössä sitä, että tuomittu ei suorita tuomioaan vankilassa, ellei syyllisty uusiin rikoksiin.

Tutkintavankeus ei ole rangaistus, vaan pakkokeino, jota käytetään esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Poliisi voi pitää tutkintavankeudessa neljä päivää. Jos henkilöä epäillään vakavasta rikoksesta ja epäilty halutaan pitää kiinni yli neljä päivää, tarvitaan käräjäoikeuden päätös.<sup>33</sup>

Edellä mainitut käsitteet liittyvät vankeuteen. Näiden lisäksi on olemassa yhdyskuntaseuraamuksia, joita ovat esimerkiksi; tuomittavat seuraamukset, nuorille suunnatut seuraamukset ja ehdottoman vankeuden loppuaikaan sijoittuvat yhdyskuntaseuraamukset.<sup>34</sup> Tuomittavia yhdyskuntaseuraamuksia ovat yhdyskuntapalvelus ja

---

<sup>30</sup> "Rikosseuraamuslaitos: vankeus" Luettu 4.5.2022.

<sup>31</sup> Rikosseuraamuslaitos: vankeus

<sup>32</sup> Rikosseuraamuslaitos: vankeus

<sup>33</sup> Rikosseuraamuslaitos: vankeus

<sup>34</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 15

valvontarangaistus. Nuorille suunnattuja seuraamuksia ovat nuorten ehdollisen vankeuden valvonta ja nuorisorangaistus. Ehdollisen vankeuden loppu-aikaan liittyviä seuraamuksia ovat valvottu koevapaus ja ehdonalaisen vapauden valvonta.<sup>35</sup>

Perinteisesti vankilat on jaettu suljettuihin vankiloihin ja avolaitoksiin. Vankilat voivat olla keskenään erilaisia eli käytännössä suljetut vankilat saattavat tiloiltaan, rakenteiltaan ja valvonnalle asetetuilta vaatimuksiltaan poiketa toisistaan.<sup>36</sup> Avolaitoksessa oleskelevat vangit voivat oleskella ja liikkua vankilan tai sen osaston alueella, työpaikallaan ja muussa toimipisteessä ilman suoraa valvontaa. Tämä ei tarkoita, etteikö valvontaa olisi ollenkaan vaan se on tilannekohtaista, ei jatkuva.<sup>37</sup>

Tässä tutkimuksessa tutkaillut vankilat ovat olleet suljettuja sekä avolaitoksia. Tarkasteltujen taidetoimintaan osallistuneiden vankeustuomiot ovat olleet eri mittaisia. Normaalisti taidetoiminnan ohjaaja ei tiedä vankien rikoksia tai tuomioita, ellei toimintaa ohjaa esimerkiksi vankilassa muissakin tehtävissä työskentelevä sosiaaliohjaaja tai vanki tuo itse asiaa ilmi toiminnan yhteydessä.

## 3.2 Vankeusrangaistuksen tavoitteet

Vankeusrangaistuksen toimeenpanon tavoitteena on edistää vangin elämänhallintaa, valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan ja sijoittumista yhteiskuntaan, sekä näiden lisäksi estää rikosten tekeminen vankeusaikana.<sup>38</sup> Rangaistusajalle tehdään rangaistusajansuunnitelma, jolla tähdätään edellä mainittuihin tavoitteisiin. Suunnitelma pitää sisällään suunnitelman vangin sijoituskohteesta, toiminnasta rangaistusajana, valvotusta koevapaudesta ja ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Ennen vapauttamista suunnitelmaan lisätään vapauttamissuunnitelma sekä valvontasuunnitelma.<sup>39</sup>

Vankeusajan suunnitelmassa määritellylle toiminnalle vankeusaikana voidaan asettaa tavoitteita. Tavoitteita voivat olla esimerkiksi koulutus, velkojen hoito, kuntoutus, perhesuhteiden ylläpito, asenteiden muutos ja työelämäyhteyksien hankkiminen. Suunnitelmaa vahvistaessa päätetään mihin yksilöllisiin, sosiaalisiin, rikollista käyttäytymistä ylläpitäviin tai lisääviin, ja muihin vangin toimintakykyyn ja uusintarikollisuuteen vaikuttaviin tekijöihin rangaistusajana pyritään vaikuttamaan. Toimintaan sijoittaminen on täsmällisesti ohjattua ja se perustuu näkemyksiin siitä, millaista toimintaa tarvitaan, millaisia tekijöitä on otettava huomioon toiminnassa ja millaisia vaihtoehtoja tavoitteiden saavuttamiseksi löytyy.<sup>40</sup>

---

<sup>35</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 15

<sup>36</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 133

<sup>37</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 134

<sup>38</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 137

<sup>39</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 137

<sup>40</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 138

Vankilalla on velvollisuus järjestää erilaisia vapaa-ajan toimintoja. Niillä tarkoitetaan liikuntaa, askartelua, opiskelua, taide ja kulttuuritoimintaa, erilaisia kurssi-, esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia sekä muuta tämänkaltaista ajanvietettä. Vangeille on annettava tilaisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen. Vankeja on ohjattava ja neuvottava harrastustoiminnassa.<sup>41</sup> Lisäksi vangeilla on työ- ja osallistumisvelvollisuus lähes kaikissa läntisen Euroopan maissa. Velvollisuus perustuu normaaliuseriaatteeeseen<sup>42</sup>, jonka mukaan vankilan olot on järjestettävä vastaamaan normaaleja elinolosuhteita niin hyvin kuin mahdollista. Vanki on velvollinen asetettuna työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan ellei vangilla ole esimerkiksi terveydellistä perustetta saada vapautusta tästä velvoitteesta. Toiminnalla tarkoitetaan ammattityötä tai valmentavaa työtä, koulutusta taikka muuta toimintaa.<sup>43</sup>

Vankeuden täytäntöönpanolle määrättyjä vaatimuksia ovat vapauden menetys ja sen rajoittaminen. Täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin laissa säädettyjä tai niitä, jotka seuraavat itse rangaistuksesta. Vankeudesta aiheutuvia haittoja on siis pyrittävä ehkäisemään. Vankeus on toteutettava niin, että se on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangille.<sup>44</sup> Rangaistus ei siis saa rajoittaa vangin oikeuksia taiteeseen ja kulttuuriin.

Rikosseuraamuksen tämän hetkinen strategia on laadittu vuosille 2020–2023. Se koostuu yhteiskunnallisesta vaikuttavuustavoitteesta, toiminnallisesta tuloksellisuudesta ja henkilöstöön ja resursseihin liittyvistä tavoitteista.<sup>45</sup> Yhteiskunnalliseen vaikuttavuustavoitteeseen kuuluvat valmentaminen rikoksettomaan elämäntapaan, turvallisuudesta huolehtiminen rangaistuksen aikana ja yhteiskunnan turvallisuuden edistäminen sekä oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun toteutuminen.<sup>46</sup> Toiminnalliseen tuloksellisuuteen kuuluvat verkostoituminen ja integroituminen yhteiskunnan palveluihin, toiminta- ja asiakasprosessien sujuvuus sekä se, että toimipaikkaverkosto ja organisaation rakenne edesauttavat tavoitteiden saavuttamista.<sup>47</sup> Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan kuuluu myös asiakkaiden ja henkilöstön välisen vuorovaikutuksen lisääminen.<sup>48</sup>

Vankeusrangaistuksen tavoitteina voidaan siis pitää kuntouttamista rikoksettomaan elämäntapaan, elämänhallintataitojen edistämistä, vangin sijoittumista yhteiskuntaan, uusien rikosten estämistä vankeusaikana, turvallisuutta ja yhdenvertaista kohtelua sekä asiakkaan ja henkilöstön vuorovaikutusta. Lisäksi rangaistusajan suunnitelmassa asetetaan jokaiselle vangille henkilökohtaiset tavoitteet esimerkiksi koulutuksesta tai työllistymisestä.

---

<sup>41</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 188

<sup>42</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 162

<sup>43</sup> Hartoneva ym. Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus, 164

<sup>44</sup> Vankeuslaki (2005/767) §3

<sup>45</sup> Rikosseuraamuslaitos: arvot ja strategia

<sup>46</sup> Rikosseuraamuslaitos: arvot ja strategia

<sup>47</sup> Rikosseuraamuslaitos: arvot ja strategia

<sup>48</sup> Rikosseuraamuslaitos: arvot ja strategia

## 4 TAIDETOIMINNAN TAVOITTEET SUHTEESSA VANKEUSRANGAISTUKSEN TAVOITTEISIIN

Vankeusrangaistuksen keskeisin tavoite on tukea vankia rikoksettomaan elämäntapaan. Kestilän vankilan vapaa-ajan toimintojen (musiikkitala, liikuntahalli, askartelutila) tähtäin on lisätä toimintoja, joita vangit voisivat ottaa siviilissäkin osaksi rikoksetonta ja päihteetöntä elämäntapaansa. Soveltavan taidetoiminnan tavoitteisiin kuuluu yksilön tai yhteisön muutos ajattelussa, toiminnassa, tilanteissa ja asenteissa. Taittuu ry:n toiminnan tarkoituksena mainitaan omaehtoinen kuntoutuminen, kuitenkin Taittuu ry:n tavoite ei ole suoraan vaikuttaa uusintarikollisuuteen. Myös Porttiteatteri mainitsee tavoitteekseen tukea rikoksesta irtaantumista.

Soveltavan taidetoiminnan tavoite on taiteen saavutettavuuden lisääminen. Nurjapuoli ry haluaa toiminnallaan edistää taiteen saavutettavuutta ja Rikosseuraamuslaitos taiteen ottamista pysyväksi osaksi toimintaa. Porttiteatteri tavoittelee, että perinteisesti kulttuuripalveluiden ulkopuolelle jäävät pääsisivät mukaan toimintaan.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen artiklan 27. mukaan jokaisella on oikeus vapaasti osallistua sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista. Voidaan siis nähdä, että päämäärä taidetoiminnan saavutettavuudesta palvelee rikoslaissa asetettua tavoitetta integroitumisesta yhteiskuntaan sekä tasa-arvoisesta kohtelusta. Taittuu on erikseen maininnut tähtäävänsä lisäämään vankien käytännön valmiuksia toimia osana yhteiskuntaa. Mahdollisuus osallistua taidetoimintaan myös edistää vankien yhdenvertaista kohtelua yhteiskunnassa.

Vankeusrangaistuksen päämääränä on myös elämänhallinnan lisääminen. Taidetoiminnan aikomuksina voidaan muun muassa nähdä itsetuntemuksen ja vastuullisuuden vahvistaminen, jotka voivat vahvistaa ihmisen elämänhallintataitoja. Oleellinen osa elämänhallintataitoja ovat myös vuorovaikutustaidot. Rikosseuraamuslaitos pyrkii vankien ja henkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen. Vankiloiden taidetoiminnalla on pyritty samaan sekä vankien ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen. Elämänhallintataidot taas jälleen edistävät yhteiskunnassa toimimista.

Taidetoiminnan taiteelliset tavoitteet kuten oman ilmaisutavan löytäminen ja taidekäsitysten muuttaminen eivät välttämättä suoranaisesti palvele mitään vankeusrangaistuksen tavoitetta mutta oman ilmaisutavan löytäminen voi lisätä itsetuntoa,

joka puolestaan voi vaikuttaa positiivisesti sijoittumisessa yhteiskuntaan. Taidetoiminta ei myöskään sinänsä estä rikoksia vankeusaikana tai paranna vankilalaitosten turvallisuutta mutta voi ohjata toivotumpaan käytökseen ja tekemisen pariin. Taide-toiminnan tavoitteet kokonaisuudessaan palvelevat vankeusrangaistuksen tavoitteita suhteellisen hyvin.



## 5 PÄÄTÄNTÖ

Monilla Suomen vankiloilla on tiloja, joissa on mahdollista harrastaa taidetta esimerkiksi kirjastoja, askartelu- ja musiikkitiloja. Useissa vankiloissa on työtoimintana kädentaitoja kuten korujen valmistusta sekä mahdollisuus opiskella esimerkiksi taideaineita. Osa vankiloiden taidetoiminnasta on kertaluontoista esimerkiksi sosiaalialan opinnäytetöinä on toteutettu yhden kerran taidelähtöisiä työskentelyitä. Suomesta löytyy kolme taidetoimintaa vankiloihin toteuttavaa yhdistystä; vankilateatteria toteuttava Taittuu ry, erilaista soveltavaa taidetoimintaa, lähinnä kuvataidetta, laitoksiin toteuttava Nurjapuoli ry ja vapautumisvaiheessa olevien ja jo vapautuneiden vankien yhteisöteatteri Portti ry.

Vankiloiden taidetoiminta on soveltavaa taidetoimintaa. Soveltava taidetoiminta pyrkii vaikuttamaan muutokseen yksilön tai yhteisön asenteissa, tilanteessa, ajattelussa tai toiminnassa. Soveltavan taidetoiminnan tavoitteet muotoillaan aina ryhmäkohtaisesti. Vankiloiden taidetoiminnan tyypillisiä tavoitteita ovat mielekkään toiminnan ja vankien aktiivisuuden lisääminen, itsetunnon vahvistaminen, ryhmässä toimimisen ja vastuunkantamisen harjoittelu ja tätä kautta yhteiskunnassa toimimisen valmiuksien harjoittelu, vuorovaikutuksen lisääminen vankilan sisällä sekä vankien ja yhteiskunnan välillä, oman ilmaisutavan löytäminen sekä toiminnan vaikiinnuttaminen ja taiteen saavutettavuuden edistäminen.

Vankeusrangaistuksen tavoitteena on edistää vangin valmiuksia rikoksettoomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Taidetoiminnan tavoitteista suurin osa palvelee rikoslaissa asetettuja tavoitteita vangin kuntouttamisesta ja niiden tavoitteissa on löydettävissä paljon yhtäläisyyksiä.

Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tehdyn sopimuksen päätyttyä Taittuu ry on jäänyt suunnittelemaan millaisia seuraavia askelia se ottaa vankilateatterin toteuttamisen eteen. Tutkimus kuitenkin jättää auki kysymyksen millainen on vankiloiden taidetoiminnan tulevaisuus, sillä Taittuun kommentin lisäksi muuta tietoa vankiloiden taidetoiminnan tulevaisuudesta ei ole saatavilla.

Vankiloiden taidetoiminnasta olisi tärkeää saada lisää tutkimusta ja keskustelua, jotta voidaan mahdollistaa toiminnan jatkuminen ja kehittyminen. Tutkimusta voitai-

siin laajentaa tavoitteiden toteutumisen arviointiin sekä toimintaan osallistuvien van-  
kien odotuksiin ja itselleen asettamiin tavoitteisiin. Toimintaa tuottavilta yhdistyksiltä  
olisi myös mielenkiintoista saada lisätietoa ja näkyvyyttä heidän toiminnalleen.

## 6 LÄHTEET

Balfour ja Michael Balfour. *Theatre in Prison*. Bristol: Intellect Books Ltd, 2004.

Finlex. "Finlex: vankeuslaki". Luettu 4.5.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Hakkarainen. (31.10.2018). *Taiteen vapautta vangeille, mutta vankilan ehdoin – Pelson taidekurssin vetäjällä on kurssilaisistaan vain hyvää sanottavaa*. Kalevala.

Hartoneva, Anne, Ulla Mohell, Jussi Pajuoja, ja Matti Vartia. *Yhdyskuntaseuraamukset Ja Vankeus*. Helsinki: Tietosanoma, 2015.

Lindfors, Ninu. *Maan päällä paikka: tanssiin ja liikeilmaisuun perustuvaan esityksen valmistaminen Vanajan avovankilan naisvangeille*, 2020.

Lötjönen. (20.7.2019). *Vapautta taiteesta*. Savon sanomat.

Menard, Laura. *Vankilateatterin Vaikutukset Ja Vaikuttavuus: Taittuu Ry:n Esteettis-eettinen Työtapa Vankien Kuntoutuksessa*. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos, 2018.

Pirttilä-Backman, Anna-Maija, Laura Menard, Mia Silfver-Kuhalampi, ja Liisa Myyry. "Vankilateatteri: Muutoksen Mahdollistaja?" *Psykologia : Tiedepoliittinen Aikakauslehti* 50, no. 6 (2015): 406-417.

Porttiteatteri. *"Porttiteatteri: Tietoa meistä"*. Luettu 4.5.2022. <https://porttiteatteri.fi/tietoa-meista/>

Rikosseuraamuslaitos. Luettu 4.5.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/>

Taikusydan. "Taikusydän: käsitteet". Luettu 4.5.2022. <https://taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>

Taittuu ry. Luettu 4.5.2022. <http://www.taittuu.fi/>

Tikkaoja, Oona, ja Tarja Pääjoki. *Taide Palvelee: Soveltavan Taiteen Palvelumuotoilu*. [Helsinki]: Hyvinvoinnin välitystoimisto, 2018.

Virtanen. (10.8.2017). *Taidetta vankilassa*. Pieksämäen lehti.